

REGELS BIJ HET GEBRUIKEN VAN BEELDMATERIAAL

Recht op beeld

Wie de vergoeding voor het gebruik van beeldmateriaal in voorstellingen netjes wil regelen kan zich het beste rechtstreeks tot de producent wenden. Gaat het alleen om korte fragmenten dan kun je je op het principe van *fair use* of het citaatrecht beroepen. | TEKST: ERIC DE RUIJTER |

Voor het gebruik van beeldmateriaal in voorstellingen geldt in principe hetzelfde als bij muziekrechten: vooraf probeer je de auteursrechten en naburige rechten te verkrijgen (zie Zichtlijnen 178). Wie dat goed wil doen en op zoek gaat naar de betreffende organisatie wordt in eerste instantie op het verkeerde been gezet en wellicht bij voorbaat al moedeloos. Er zijn maar liefst vier organisaties die vergoedingen voor het gebruik van film en videomateriaal innen. Sekamint collectief de gelden voor het openbaar maken of verveelvoudigen van filmwerken van producenten, Videma doet dat voor tv-programma's, Vevam voor de regisseurs. Norma regelt de naburige rechten van de acteurs. Deze organisaties richten zich voornamelijk op het innen van gelden voor het (her)vertonen van complete werken in de openbaarheid, lineaire doorgifte via televisie en internetstreams. Dat is kennelijk het verdienmodel.

In tegenstelling tot het maatwerk van Sena en Buma-

Stemra op het gebied van het innen van muziekrechten in de podiumkunsten, hebben deze organisaties geen speciale regeling voor de podiumsector. Wanneer een producent in de podiumkunsten gebruik wil maken van een werk zal hij zich moeten wenden tot de partij die de exploitatierechten heeft, aldus Vevam. Dat zal veelal de producent of de omroep zijn. In de huidige, nogal multimediaal georiënteerde podiumkunstenpraktijk is het niet erg realistisch om per fragmentje de producent op te sporen en te benaderen voor toestemming.

'Redelijk gebruik'

Als je dat niet doet, ben je dan meteen zwaar in overtreding? Nee, zo zit het niet. YouTube legt in een speciale *guide* uit dat je je kunt baseren op het principe van *fair use*. Dit uit het Amerikaanse recht afkomstige begrip 'redelijk gebruik' is een juridisch beginsel dat stelt dat je auteurs-

Casus De Eurocommissaris van mugmetdegoudentand

In deze recente voorstelling vertoonde het gezelschap op drie schermen veel ruw materiaal van beelden die voor de documentaire *De Deal* over vluchtelingen in Oost Europa waren gemaakt. Omdat het evident was dat dit meer dan fragmentjes betrof, namelijk zo'n 15 minuten in totaal, nam het gezelschap contact op met de documentairemaakster. Ze waren het er snel over eens dat de standaardtarieven die de omroepen hanteren hier niet van toepassing zijn en kwamen een voor beide partijen redelijk bedrag overeen. De omroepen rekenen onderling een tarief van 100 euro per minuut, de commerciële tarieven zijn ongeveer het tienvoudige daarvan. Daarnaast gebruikte het gezelschap veel zelfgemaakte filmpjes en op YouTube gevonden materiaal. Aangezien het daarbij om korte fragmenten van voornamelijk non fictie-beelden ging, is te betogen dat dit gebruik zowel onder 'fair use' als het citaatrecht valt.

In *De Eurocommissaris* gebruikte mugmetdegoudentand veel korte fragmenten van voornamelijk non fictie-beelden die je vanwege 'fair use' of het citaatrecht gratis kunt gebruiken.

FOTO: COEN JONGSMA

'Redelijk gebruik' is een juridisch beginsel dat stelt dat je auteursrechtelijk beschermd materiaal onder bepaalde omstandigheden mag gebruiken zonder toestemming van de rechthebbende.

rechtelijk beschermd materiaal onder bepaalde omstandigheden mag gebruiken zonder dat daarvoor toestemming van de rechthebbende is vereist. De vier factoren die YouTube noemt geven een indicatie of je wel of niet fout zit bij het gebruik van fragmenten in je voorstelling. Een garantie of een vaststaand recht is het zeker niet. Als je geen commercieel doel hebt met de vertoning is het makkelijker om je te beroepen op *fair use*. Het gebruik van non-fictie-fragmenten is minder bezwaarlijk dan het gebruik van fictie. Ook maakt het verschil of je een kort fragment overneemt of een compleet werk en ten slotte mag het gebruik geen negatieve invloed hebben op de waarde van het originele werk.

Citaatrecht

Naast een beroep op de Fair Use Policy van YouTube kun je eventueel ook

beroepen op het citaatrecht. Dat is vastgelegd in de auteurswet van 1912 (artikel 15 a). Als je correct citeert hoeft je geen toestemming te vragen aan de maker. Dan rijst natuurlijk wel meteen de vraag wat in juridische zin 'citeren' precies is. In de wet worden de volgende basisvoorwaarden genoemd: het werk waaruit geciteerd wordt is al eerder rechtmatig openbaar gemaakt; het citeren is geoorloofd binnen de regels van het maatschappelijk verkeer en er is een redelijk doel waarvoor het aantal en de omvang van de geciteerde gedeelten worden gerechtvaardigd. Voor zover mogelijk wordt de bron, met naam van de maker, op duidelijke wijze vermeld. In deze wet worden beeldcitaten niet expliciet genoemd, maar de jurisprudentie maakt duidelijk dat hiervoor hetzelfde geldt als voor een tekstcitaat.

Niet als versiering

Onder voorwaarden is het dus toegestaan om gratis en zonder toestemming van de maker een kort fragment uit een film te citeren. De omvang van het fragment moet dan beperkt zijn in verhouding tot het origineel en je mag een fragment niet aanpassen of manipuleren. Het moet een exacte weergave zijn van het origineel. Het beeld moet ook een duidelijk functioneel verband hebben met het werk waarin het wordt gebruikt. Het citaat mag niet ingezet worden als 'versiering' of puur mooi beeld, zo heeft de Hoge Raad bepaald.

Gratis materiaal

Een andere optie is om gebruik te maken van gratis materiaal. Een van de platforms met een ruime hoeveelheid materiaal is het public domain-deel van videomarktplaats Pond 5.

Dat biedt een makkelijk doorzoekbaar archief van filmfragmenten, foto's, geluidsopnames en 3D-modellen die allemaal vrij te gebruiken zijn. Daarnaast zijn er nog vele andere platforms als Creative Commons, Adobe Stock, Shutterstock of The Internet Archive, die allen flinke hoeveelheden gratis beeld aanbieden.<<

Websites voor auteursrechten en naburige rechten op het gebied van film en televisie:

- www.sekam.org
- www.stichtingnorma.nl
- www.vevam.org
- www.videma.nl

Websites met informatie over film- en televisierechten:

- www.auteursrecht.nl
- www.beroepkunstenaar.nl
- www.degier-stam.nl
- www.kunstenbond.nl
- www.voice-info.nl
- www.youtube.com, zoek op 'fair use'

Websites met gratis materiaal

- archive.org
- CreativeCommons.org
- www.pond5.com/free
- www.shutterstock.com/nl/video
- stock.adobe.com/nl/video

Bronnen

- Alle bovenstaande sites en:
- www.emerce.nl
- www.iusmentis.com
- maxius.nl/auteurswet/artikel15a

